

Lassú emlékezet és szóbeli történelem

Útmutató iskolák és tanárok számára

Komoly ellentmondásokkal teli időket élünk. Miközben világunk a szupergyors digitális hálózatok révén felgyorsul és kisebbé válik, egyre nagyobb társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek jellemzik. Vírusos járványokkal, a fajok gyors kihalásával, a munka fokozódó automatizálásával, a mentális egészség felületes kezelésével, politikai zavargásokkal és a régi bizonyosságok megingásával kell szembenéznünk.

A Slow Memory projekt azt igyekszik megérteni, hogy a társadalmak hogyan néznek szembe a múltjukkal, hogy megbirkózzanak a hirtelen bekövetkező események, illetve a lassú és fokozatos átalakulások által előidézett környezeti, gazdasági és társadalmi változásokkal. A projekt a szóbeli történelem módszerét azonosította kulcsfontosságú elméleti megközelítésként az ilyen jellegű változások vizsgálatához.

A szóbeli történelem azt jelenti, hogy rögzítjük valakinek az emlékeit, hogy megismerjük a múltját. A többségünk nem szerepel történelemlétkönyvekben, és nem készülnek rólunk dokumentumfilmek, de emlékszünk eseményekre és a mindennapi élet természetesnek vett aspektusaira. Mindannyian véleményt tudunk mondani arról, hogyan változtak meg a dolgok az életünk során.

Mi a kapcsolat a szóbeli történelem és a lassúság között? A szóbeli történelem módszere természeténél fogva lassú folyamat: időbe telik a résztvevők felkutatása, a kapcsolatok kialakítása, az interjúk lebonyolítása, a rögzített beszélgetések átiratának elkészítése, valamint annak megtervezése, hogy miként használjuk fel az összegyűjtött adatokat. Ez lehetővé teszi, hogy eltávolodjunk a „főbb eseményektől”, a megszokott domináns narratívák és hangok rögzítésétől, teret biztosítva az alulról jövő, hétköznapi történetek megörökítésének. Összhangban áll a lassú emlékezés célkitűzéseivel – hangot ad azoknak is, akik máskülönben nem jutnának szóhoz. Mindenkinél lehetőséget ad, hogy elmondja a saját történetét.

Mit szeretne megtudni, és ki tud ebben segíteni?

Érdeklődhet konkrét életeseményekről vagy általánosabb témákról is, például a családi élet változásairól, vagy arról, hogy az ipar leépülése miként alakította át a munkakörnyezetet az évek során. Ha az éghajlatváltozás a témája, megkérdezheti például, hogy „*Tapasztalt éghajlatváltozást az élete során? Mit jelentett ez az Ön számára?*” vagy „*Hogyan emlékszik a gyerekkora teleire? Eltérnek a mostaniaktól? Ha igen, hogyan?*”

Kik azok, akik mesélhetnek arról, amit tudni szeretne? Készítsen egy listát. Konkrét embereket szeretne megszólítani, vagy inkább különféle életkorú, nemű, háttérű személyeket?

Szánjon rá elegendő időt (ez egy lassú folyamat), és gondolja át, hány emberrel szeretne interjút készíteni. Fontos kérdések már az elején:

- Rendelkezik egy csendes hellyel, amely mindenki számára elérhető, és felvételeket tud ott készíteni? Mikor ér rá mindenki?
- Hogyan fogja elmagyarázni a résztvevőknek, hogy mit szeretne csinálni? Tudni fogják, hogy miért szeretne róluk felvételt készíteni, és mit fog tenni a felvétellel?
- Győződjön meg arról, hogy mindenki szívesen aláírja a beleegyező nyilatkozatot a felvétel végén (erre egy példát a tájékoztató végén talál).

Minden információt leírhat egy tájékoztató lapra, amelyet elküldhet az érintetteknek, amikor kapcsolatba lép velük (erre szintén láthat egy példát a tájékoztató végén).

A szóbeli történelem lehetővé teszi, hogy lelassítsunk, így könnyebben felidézzük az elfeledett történeteket. Hogyan viszonyul ez más, a múltat kutató módszerekhez, mint például a dokumentumok, fényképek vagy tárgyak vizsgálatához? Ön milyen kihívásokat lát a szóbeli történelem módszerének alkalmazásában?

Hogyan emlékezünk a múltra?

Ha például hosszú távú folyamatokról szeretnénk információkat kapni, mint hogy az éghajlatváltozás hogyan hatott az emberekre az elmúlt 50 évben, vagy mik voltak a diszkrimináció hatásai a generációkon át, vagy hogy a technológia hogyan változott egy ember életében, arra fogjuk kérni az embereket, hogy emlékezzenek vissza sok évvel korábbi, hosszú időn át tartó dolgokra – a szóbeli történelem lehetőséget ad erre.

Sokunk számára nehézséget jelen a dátumok észben tartása (hacsak nem fontosak), néhány dolog viszont jobban megragad az emlékezetünkben.

- Jellemzően emlékszünk olyan dolgokra, amelyek nagy hatást gyakoroltak ránk, vagy ma már utólag fontosnak tartjuk őket.
- Hajlamosak vagyunk emlékezni a szokatlan, rendkívüli vagy ránk nagy hatást gyakorló eseményekre.
- Gyakran emlékszünk azokra a dolgokra, amelyekről sokat beszéltünk az évek során.
- Apró részletek is megmaradhatnak, amelyek segítenek a teljes kép összeállításában.

Segíthet az emlékek felidézésében, ha megkérjük a résztvevőket, hogy nézzenek meg fényképeket, tárgyakat, dokumentumokat vagy bármi mást, ami megkönnyíti számukra a múlt felidézését. Ezek abban is segíthetnek, hogy a résztvevők könnyebben elmeséeljék életük történetét.

A múltbeli emlékek vizsgálatakor fontos figyelembe venni az élet jelentős szakaszait, mint például a gyermekkor, az iskola befejezése, a munkába állás, családalapítás, otthonvándorlás, a gyermekek felnövése, illetve a nyugdíjazás.

Ha kíváncsi arra, hogyan változtak az emberek gondolatai és véleményei hosszabb idő alatt, kérdezze meg, mit gondoltak vagy éreztek korábban az adott esemény kapcsán, majd azt is,

hogyan vélekednek róla most.

Felkészülés

Végezzen kutatást azokról a témákról, amelyekről kérdezni szeretne, hogy nagyjából tisztában legyen azzal, milyen szempontok merülhetnek fel a beszélgetések során.

Gondolja át a fő témaköröket, amelyekkel kapcsolatban kérdéseket tenne fel, valamint írjon le néhány konkrét kérdést.

Etikai és jogi kérdések

A legtöbben szívesen beszélünk a múltról, de egyeseket felzaklathat bizonyos emberek vagy események felidézése. Ha olyan témával foglalkozik, amely nyomasztó emlékeket idézhet fel, tervezze meg, hogyan készítse fel a tanulókat és az interjúalanyokat a felvételre. Közölje világosan, hogy senkinek sem kell olyasmiről beszélnie, amiről nem akar, és gondolja át, hogy mi felel meg a tanulók korosztályának.

A beleegyezéssel kapcsolatos törvények és eljárások világszerte eltérőek, de törekednie kell minden interjúalany előzetes tájékoztatására (ehhez hasznos lehet egy tájékoztató lap), és kérje meg őket egy beleegyező nyilatkozat aláírására, amellyel engedélyt kap a felvételek tárolására és felhasználására. A megfelelő információk birtokában történő beleegyezés lényege, hogy az emberek teljes mértékben tisztában vannak azzal, hogy Ön mit szándékszik tenni a felvétellel.

Az Egyesült Királyságban például ismernie kell az adatvédelmi rendeleteket, Magyarországon pedig az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvényt és az európai uniós általános adatvédelmi rendeletét.

Ha a felvételek részleteit nyilvánosságra hozza, körültekintően ossza meg az interjúalanyok és mások személyes adatait.

Útmutató

Már az elején próbálja lelassítani a beszélgetést, és valami ilyesmivel kezdje:

1. Mondja meg a saját nevét, az aktuális dátumot és a projekt nevét.
2. Kérje meg az interjúalanyt, hogy mondja meg a nevét, és minden szükséges információt, például a születési évét, a születési helyét.
3. Kezdje az interjút egy kiszámítható kérdéssel, például kérdezzen rá a családi háttérre, hogy segítsen az interjúalanyt ráhangolódni a beszélgetésre. A múltból indulva, akár egy történet elejétől kezdve, fokozatosan térhet át az összetettebb témákra.

Írjon listát azokról a témákról, amelyekkel kapcsolatban kutat, és írja le azokat a konkrét kérdéseket és utánkövető kérdéseket, amelyeket mindenképp fel akar tenni. Nem lehetséges kimerítő listát írni minden kérdésről, ezért szolgáljon ez inkább útmutatásként, és készüljön fel arra, hogy új kérdések merülhetnek fel a beszélgetés során.

A végén kérdezze meg, hogy van-e még valami, amit az interjúalany el szeretne mondani.

Hogyan készíthet jó felvételt

Tisztán rögzítsen mindent, amit az interjúalany mond.

Mindenki kényelmesen ül? Ne üljön túl közel vagy túl távol az interjúalanyától. Egy asztaltávolság általában megfelelő.

Elég közel helyezte el a mikrofont az interjúalanyhoz, anélkül, hogy kényelmetlenül érezné magát?

Van a szobában zaj, amelyet ki lehet szűrni? Például csukja be az ablakot, hogy csökkentse a forgalom zaját.

Kapcsolja ki a szobában lévő mobiltelefonokat, vagy állítsa őket repülési üzemmódba. Figyeljen az időre – senki sem szereti, ha siettetik.

A kérdések feltevése

Tartson magánál íróeszközt a jegyzeteléshez, de ügyeljen arra, hogy odafigyel az interjúalanyra, hiszen szükség esetén úgymint újrhallgathatja a felvételt. Ez egy beszélgetés, szóval ne töltsön sok időt jegyzeteléssel.

Ne zavarja meg a beszélgetőpartnerét, amikor épp mond valamit (írja le, ha kérdése van).

Javaslatok: jelezze, hogy figyel és érdeklődik, üljön a beszélgetőpartnerével szemben, tartson szemkontaktust, időnként bólintson. Látsszon, hogy érdeklődik.

Figyeljen oda arra, amit hall, ne csak felolvassa a kérdéseket a listáról. Ha valami érdekeset hall, kérjen részletesebb információt. Miután valaki befejezte a mondanivalóját, hagyjon szünetet, gyakran ilyenkor hangoznak el az érdekes információk.

A kifejtendő kérdések a ki, mi, hol, mikor, miért és hogyan kérdőszavakkal kezdődnek. A „Meséljen nekem arról, amikor...”, „Jellemezze azt, ahogyan...”, vagy „Tudna példákat mondani arra, hogy...” mind kiváló utánkövető kérdések, amelyek segítenek lelassítani a beszélgetést, és lehetővé teszik a részletesebb válaszokat.

Például tegyen fel kifejtendő kérdéseket, amelyek arra sarkallják a válaszadót, hogy leírásokat adjon, megjegyzéseket tegyen, véleményt formáljon. Használjon kifejtendő kérdéseket arra, hogy:

Valamit jobban megismerjen: Tudna erről többet mondani? Ez miért történt így?

Értékeljen: Ez jellemző volt? Mit gondolt erről akkoriban?

Kiváltson valamilyen érzelmi reakciót: Ettől hogyan érezte magát? Mit gondol most erről?

A végén kérdezze meg, hogy az interjúalany hozzá szeretne-e még fűzni valamit.

Amin elgondolkodhatunk: általában hogyan mutatjuk meg az embereknek, hogy figyelünk rájuk? Ez így van a szóbeli történelem rögzítésekor is?

Felszerelés

Használja ki a lehető legjobban a rendelkezésére álló felszerelést. Gyakorolja a

felvételkedzítést, hogy biztos legyen a dolgában.

Tudja használni az okostelefonját? Igen, de... jobban fog működni, ha használ egy hangrögzítő alkalmazást, mint például a Voice Record Pro. Ügyeljen arra, hogy legyen elegendő tárhely, és az akkumulátor teljesen fel van töltve. Kapcsolja a telefont repülési üzemmódba.

Ideális esetben használja a Zoom, Tascam, Olympus, Sony vagy más cégek hangrögzítőit. Törekedjen 44,1 Khz 16 bit vagy magasabb minőségű .wav fájlok rögzítésére, általában ez az alapértelmezett beállítás a jó hangrögzítőkön. Erről jó összefoglalót olvashat az Oral History Society honlapján (a <https://www.ohs.org.uk/> oldalon ld. a tanácsadás (Advice) lapon).

A felvétel után

Győződjön meg róla, hogy minden dokumentum alá van írva. Ezután írjon egy összefoglalót az interjúról. Még egy gyors, rövid összefoglaló is jobb, mint a semmi.

02314/S, EM/141

Interjúalany: Anon

Foglalkozás: Nyugdíjas építész

EMOHA gyűjtemény

Született: 1926

Interjú időpontja: 2007. 11. 13.

A felvétel pontja	Az interjú szakaszának összefoglalása
1. hangsáv	Gyors összefoglalás: család, hadsereg, Palesztinában töltött idő, építészmérnöki iskola, 1948.
2. hangsáv	Tanulmányok
2:15	Bristol munkája, 1951-ben visszatért Leicester város építészeti osztályára.
4:45	Érdeklődés az épületek iránt. Családtörténet.
11:55	A szülők nem bánják, hogy az iskolában maradt; feljebb léptek a társadalmi ranglétrán.

1. táblázat: Példa egy alapvető összefoglalóra

Hangszerkesztés

Valószínűleg szerkesztenie kell a felvételeit. Az Audacity egy népszerű, ingyenes hangszerkesztő program, de persze vannak mások is. A YouTube-on és az Audacity weboldalán rengeteg oktatóanyag található.

A mesterfájl ideális esetben .wav formátumú, de jellemzően túl nagy méretű az általános használathoz, ezért hozzon létre .mp3 fájlokat webes vagy más célú használatra. A klipek tartalmát és hosszát a célközönségre kell szabni.

Hol fog mindent tárolni?

Ügyelnie kell arra, hogy az interjúkat biztonságosan tudja tárolni, ahol csak Ön férhet hozzá. Ha nem rendelkezik felhőalapú- vagy hálózati tárhellyel, amelyről biztonsági másolat készül, használjon személyi számítógépet, laptopot vagy hordozható merevlemezű felvételek tárolására. A felvétel elkészítése után minél hamarabb töltse le a hanganyagot a

hangrögzítőről. Készítsen legalább egy másolatot, és csatolja hozzá a képek és beszekennelt dokumentumok másolatát. Nézzon utána, hogy az országában milyen intézményi szabályok vonatkoznak az adatok biztonságos tárolására.

A szóbeli történelem felhasználása

A nyilvánvaló oktatási előnyök mellett a szóbeli történelemről készült felvételek felhasználhatók beszélgetések, előadások, podcastok, blogok, könyvek, weboldalak, idegenvezetések, családtörténet, iskolai oktatás, kiállítások és interpretációk, visszaemlékezések, színház, rádió, hangkollázsok, dráma, tánc, költészet, digitális történetmesélés, kreatív írás, fotózás és művészeti alkotások készítéséhez is.

További információk és hivatkozások

Az Oral History Society honlapja részletes tájékoztatást nyújt az iskolai és a fiatalokkal folytatott szóbeli történelemtanítás minden aspektusáról. Kitér a felszerelésre, a költségekre, a jogi és etikai szempontokra, és példákat ad tantervekre, projektekre és hangfelvételekre.

A honlap címe: <https://www.ohs.org.uk/for-schools-main-page/>

Etikai és jogi tanácsadás: <https://www.ohs.org.uk/ethics-and-legalities-for-schools/>

Tanácsok a szóbeli történelem témakörében a YouTube-on:

https://youtu.be/fiyLiZb0Bm8?si=5HNBe9VBVgFuz_2d.

Ezt a forrást a Leicesteri Egyetem kelet-közép-angliai Oral History Archive-ja hozta létre a Slow Memory projekt (<https://www.slowmemory.eu/>) számára, a Nottingham Trent Egyetemen dolgozó Natalie Braber tanárral együttműködve.

Úttörő nyelvezet: A bányász közösségek nyelvhasználata mint kulturális örökség

Minta: Tájékoztató lap

Bár megnőtt az érdeklődés a kelet-közép-angliai nyelvváltozatok iránt, az Egyesült Királyságban még nem végeztek összehasonlító kutatást a bányászok nyelvjárásáról. A szénbányászat (és más feldolgozóiparágak) mindig is fontos szerepet játszottak az ország gazdaságában, és a szénkitermelésről évszázadokra visszamenőleg is vannak feljegyzések. Az 1980-as években számos bánya bezárt, és a mélyműveléses szénbányászat megszűnése számos régiót sújtott gazdaságilag.

A bányászok olyan nyelvet és szavakat használnak a bányában, amelyeket otthon nem. A bányákban használt nyelv kihangsúlyozta és erősítette a bányászok közötti testvériséget. Ez a projekt összegyűjti az egyesült királysági bányákban használt szavakat, és megvizsgálja, hogy a szavak mennyire hasonlítanak és különböznek a különböző régiókban. Összegyűjti az eltűnőben lévő szavakat, vicceket, történeteket és dalokat, és tanúbizonyosággul szolgál a régió nyelvjárásának figyelemre méltó életképességéről.

A cél elérése érdekében:

- Összeállítunk egy gyűjteményt a bányászokkal és volt bányászokkal felvett anyagokból, hogy megvizsgáljuk e beszélők nyelvhasználatát.
- Írásban rögzítjük a mintánkat alkotó hangfelvételeket, valamint nyelvészeti jegyzeteket készítünk nyelvjárás és szociolingvisztikai kutatási célokra.

A projekt keretében készített interjúkról **FELVÉTELT KÉSZÍTÜNK**, és biztonságosan és felelősségteljesen tároljuk. Felvételek készítése előtt minden önkéntesnek alá kell írnia egy beleegyező nyilatkozatot, amelyben kijelenti, hogy beleegyezik abba, hogy az interjú hang- és/vagy írásos felvételét az egyetem kutatási célokra megőrizze, és a megfelelő részeket kiadványokban és/vagy előadásokon, valamint weboldalakon közzétegyék. Egyes résztvevőktől külön beleegyezést is lehet kérni ahhoz, hogy a projekthez kapcsolódóan lefényképezzék őket. A felvétel elkészítése után az önkéntesek lehetőséget kapnak arra, hogy meghallgassák az interjút, és adott esetben kérjék bizonyos részek eltávolítását. Bármely önkéntes bármikor, indoklás nélkül visszaléphet a kutatásból.

Ez a munka várhatóan hozzájárul tudományos cikkek közzétételéhez, valamint hazai és nemzetközi konferenciákon tartott előadásokhoz, továbbá megjelenhet weboldalakon és egyéb közösségi médiafelületeken is. A projekt során készült interjúk felvételei a British Library folyamatosan bővülő gyűjteményébe is bekerülhetnek, így a kutatók és a szélesebb közönség számára hozzáférhetővé válnak.

Ha bármikor bármilyen kérdése van, kérjük, bátran forduljon hozzánk:

Natalie Braber egyetemi tanár – natalie.braber@ntu.ac.uk

Minta egy kutatási beleegyező nyilatkozatra

Úttörő nyelvezet: A bányászközösségek nyelvhasználata mint kulturális örökség

Értem, hogy ezt a projektet a Nottingham Trent Egyetem kutatási etikai kódexének megfelelően valósítják meg, amely megtekinthető a következő címen: [webes hivatkozás]

A kutatás keretében összegyűjtött anyagokat az 1998. évi adatvédelmi törvénynek megfelelően biztonságosan tárolják.

Eloolvastam és megértettem a rendelkezéseimre bocsátott tájékoztatót. Igen Nem

Lehetőségem nyílt arra, hogy kérdéseket tegyek fel a projekttel kapcsolatban, és azokra kielégítő válaszokat kaptam. Igen Nem

Értem, hogy bármikor, indoklás nélkül visszaléphetek a kutatásból. Igen Nem

Hozzájárulok ahhoz, hogy a meghatározott felvételeket felhasználják a kutatás céljaira. Igen Nem

Hozzájárulok ahhoz, hogy a meghatározott felvételek rövid részeiről átirat készüljön és azokat felhasználják tudományos konferenciákon, kiadványokban és weboldalakon. Igen Nem

Hozzájárulok ahhoz, hogy a meghatározott felvételek a projekt keretében katalogizálva legyenek, és megjelenjenek kiadványokban vagy az interneten. Igen Nem

Név [NYOMTATOTT BETŰKKEL]

Aláírás

Dátum